

ANABİLİM EĞİTİM KURUMLARI

ÜSTÜN YETENEKLİ
ÇOCUKLARDA KURAL
VE SINIR ALGISI

ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARDA KURAL VE SINIR ALGISI

Etkili ebeveyn tutumlarının en önemlilerinden biri çocuğa sınırlar koyabilmektir. Sınırları, çocuğun hedefe varabilmesinde ona yol gösteren levhalar gibi düşünecek olursak kuralların olmadığı bir ortamda çocuğun kendini bir süre sonra kaybolmuş hissetmesi kaçınılmazdır.

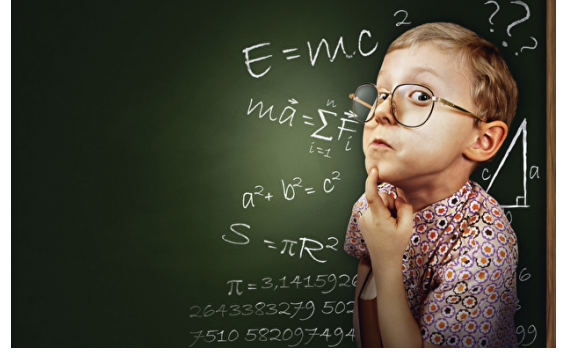
Baumrind, ebeveynlerin çocuk yetiştirme tarzları konusunda birçok araştırma yapmış ve bu araştırmalar sonucunda “otoriter” (authoritarian), “demokratik” (authoritative) ve “izin verici” (permissive) olmak üzere üç çeşit davranış biçimine ulaşmıştır (Baumrind, 1966). Baumrind anne ve babaların bu üç çocuk yetiştirme stilinden birini, diğerlerine göre daha ağırlıklı olarak benimseyerek çocuklarıyla olan etkileşimlerinde uyguladıklarını savunmuştur.

Otoriter tarzı benimseyen anne babalar, çocuklarının davranışlarını koydukları kurallar aracılığıyla kontrol altında tutma eğilimindedirler. Çocuklarının konulan kuralları sorgulamadan kabul etmesini beklerler. Kuralları tanımayan çocuklarını ise cezalandırırlar. Anne baba ve çocuk arasında fikir alışverişi olmaz, iletişim kanalları kapalıdır. Ebeveynler çocuklarına sevgi, sıcaklık ve ilgi göstermezler (Baumrind, 1971a). Bu tip ailelerde zamanla çocuğun karar verme becerileri zayıflar, çocuk sadece otoritenin olduğu yerde disiplinli davranır hâle gelir.

Demokratik tarzı benimseyen anne babalar, aile ile ilgili verilecek kararlarda çocuklarının fikirlerine de başvururlar. Çocuğun büyüme sürecinde ise kendilerinin koydukları kuralların, çocuk tarafından sorgulanmasına müsaade ederler, gerekirse bu kural ve yasakların gerekçelerini açıklarlar. Demokratik ebeveynler; çocuklarına karşı sıcak, ilgili, sabırlı ve duyarlıdırlar. Çocuk ile aralarındaki iletişim kanalları daima açıktır (Baumrind, 1971a). Bu tip aile modeli çocuğun belli sınırlar içerisinde kendini özgürce ifade etmesine yardımcı olduğundan çocuğun öz saygısı artar, öz disiplin geliştirmesi kolaylaşır.

İzin verici tarzı benimseyen anne babalar, çocuklarına aşırı özgürlük verirler. Çocuklarının aşırı tutumları için ceza uygulamazlar ve haddinden fazla hoşgörülü davranırlar. Çoğu zaman çocuklarını ihmale varan düzeyde kontrol dışı bırakırlar (Baumrind, 1971a).

Rudasill, Adelson, Callahan, Holihan ve Keizer (2012) yaptıkları çalışmada, bilişsel yeteneği daha yüksek düzeyde olan çocukların ailelerinin daha esnek bir çocuk yetiştirme stili benimsediklerini görmüştür. Çeşitli bilişsel yetenek düzeylerindeki öğrencilere yapılan testlerde, en yüksek düzey yeteneğe sahip öğrencilerin otoriter ana baba tutumuyla ilişkisinin daha düşük olduğu ortaya çıkmıştır. 2015 yılında Bilge Bakır tarafından yapılan bir araştırmada üstün yetenekli öğrenciler ile üstün yetenekli olmayan öğrencilerin ebeveynlerinin benimsediği çocuk yetiştirme stillerinin farklılık gösterip göstermediğine bakılmıştır. Üstün yetenekli öğrencilerin anne ve babalarının büyük çoğunluğu izin verici/şımartan tutumu benimserken üstün yetenekli olmayan öğrencilerin anne ve babalarının büyük kısmının ise açıklayıcı otoriter tutumu benimsediği görülmüştür.

Üstün yetenekli çocuklara etkili sınır koymada dikkat edilecek birkaç nokta şöyledir:

- 1) Çocuğun verilen özgürlüğü veya sorumluluğu taşıyıp taşıyamadığına dikkat etmek gerekir.
- 2) Kurallar oluşturulurken ona da söz hakkı vermek ve duygularını dinlemek gerekir. Çocuğu ilgilendiren kuralları oluştururken çocuğun da fikrinin alınması, kuralları daha kolay sahiplenmesini sağlayacaktır. Bazı durumlarda ise sınır belirten kurallar koymak hayati önemlidir ve bunlar kesinlikle tartışmaya açık kurallar değildir.
- 3) Çocuklar seçim yaparken önlerindeki seçenekleri keşfetmelerine yardımcı olmak önemlidir.
- 4) Seçimlerinin sonuçlarıyla onları kırmadan yüzleştirmek ve seçimlerinin sonuçlarını yaşamalarına fırsat vermek gerekir.

Tüm bunları çocukla güç ve otorite savaşına girmeden yapmak ve süreç içinde çocuğun kişiliğine değil, davranışlarına odaklanmak da oldukça önemlidir. Bir diğer önemli husus ise ebeveynlerin kendi aralarında da tutarlı kararlar vermeleri gerektiğidir. Bazen ebeveynler, sınırlar konusunda endişe yaşayabilir hatta sınır koydukları zaman çocuklarının sevgisini kaybedecekleri korkusuna kapılabilirler. Bu korku, beraberinde sınırlar konusunda uygunsuz ve dengesiz kararlar getirebilir. Böyle zamanlarda sınırlar, bir evin duvarları ve çatısı gibi düşünülebilir. Kendinizi duvarları ve çatısı olmayan bir evde mi güvende hissedersiniz yoksa duvarları, çatısı

olan ve içinde özgürlük olan bir evde mi güvende hissedersiniz?

Kaynakça

- Bakır, B. (2015). Üstün Zekâlı Olan ve Üstün Zekâlı Olmayan Öğrencilerin Benlik Algısı ve Ebeveynlerinin Çocuk Yetiştirme Stilleri Üzerine Bir Yapısal Eşitlik Modellemesi (Yüksek Lisans Tezi)
- Baumrind, D. (1966). Effects of Authoritative Parental Control on Child Behavior. *Child Development*, 37, p. 887-907.
- Baumrind, D. (1971a). Current Patterns of Parental Authority. *Developmental Psychology Monograph*, 4, p. 1-103.
- Editör, (14 Aralık 2016). Özel Yetenekli Çocukların Eğitimi Nasıl Olmalı?
<https://indigodergisi.com/2016/12/ozel-yetenekli-cocuklarin-egitimi/>
(alıntılayan Bakır, B. , 2015); (aktaran Rudasill, Adelson, Callahan, Holihan ve Keizer, 201